

भारत सरकार

(प्रकाशित संस्करण)

०४/०५
"संस्कृत संशोधन"

८८७८८

श्री ८८८८८.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાખિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૮-૨૭ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ જંગે રક્ષાતમ સોરશળ

વિષય ૬૪૪૪:૪

બનામે પાક ખુદા.

જંગે

“રસતમ સોહરાબ.”

મેથ્યુ આરનલ્ડની “રસતમ સોહરાબ”
નામક કવિતાને આધારે ખાસ રંગીન
બંધત બાજીમાં રચીને જોડનાર
શાવકશા દારાશા શરાફ. (ફિરોઝગર).

સર્વ હક કર્તાને સ્વાધીન છે.

૧૯૨૯.

આ ચોપડી અહુરા પ્રેસ ૧૦, ખટાઉ બીલડીંગ મરીન સ્ટ્રીટ,
કોટ મુંબઈ મધે નાદીરશા શા. દારવાલાએ છાપી છે અને
શાવકશા દારબશા શરાફ (ફિરોઝગર) પટેલ મેનશન,
ગવાલ્યા તલાવ, મુંબઈ મધેથી પ્રગટ કીધી છે.

શેઠ રૂસ્તમ પી. મસાની,

એમ. એ., જે. પી. શુ. કહે છે ?

મારાં બચપણમાં માફે સર્વથી માનીતું પુસ્તક મુખતેસર શાહનામું હતું. રૂસ્તમ સોહરાબના હૃદયવેધક કિસ્સાથી મારી આંખોમાંથી આંસુની ધારા વેહેતી; તે છતાં હું તે ફરી ફરીથી વાંચતો વાંચતો અને રડતો! કૌલેજના દિવસોમાં મને મેથ્યુ આરનલ્ડના કાવ્ય સંગ્રહનો અભ્યાસ કરવાની તક મળી હતી. આ સંગ્રહમાંથી જે કાવ્ય હું ફરી ફરીને વાંચતો અને ગોખતો તે એજ રૂસ્તમ સોહરાબની કરુણારસથી ભરપૂર કહાણીવાળું કાવ્ય હતું.

આરનલ્ડે એ કિસ્સાને એવી કલ્પનાબાજ મીસાલો અને અલંકારથી મધી લીધો છે કે તે વાંચતી વેળાએ મને એમ લાગતું હતું કે જો કદી હું એ કવિતાનો પદ્યમાં પણ તરજુમો કરવાની કોશેશ કરું તો પણ તે શાયરની ઉપમાઓ અને કલ્પનાઓને ધનસાફ આપી શકું નહીં. પણ આપણા ઉમંગી કલમકશ ફિરોઝગરે તો આરનલ્ડનું કાવ્ય ગુજરાતી ભેતબાજીમાં રજુ કરવાનું બિડું ઝડક્યું છે અને તેમાં વખાણવાજોગ ફત્તેહ મેળવી છે.

એક પુસ્તક પરિક્ષક તરીકે મારી એક ખામી છે કે બીજાઓ કરતાં હું કાંઈક વધુ દોષદર્શી છું, તેથી ભાઈ ફિરોઝગરે જે બિકટ કામ માથે ઉઠાવ્યું છે તેમાં અહિં તહિં કાંઈક ખામીઓ કેમ ન દેખાય? પણ સામટી રીતે એ કુશળ કાવ્યકારે એક બહુ અઘરાં ઇંગ્રેજી કાવ્યનો ગુજરાતી બેતબાજીમાં દીલપઝીર તરબુમો કીધો છે અને મારી ખાત્રી છે કે તે પારસી ઘરોમાં હોશે હોશે વંચાશે.

રૂસ્તમ મસાની.

તા. ૧ લી સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૯.

મુખારકખાદ

મેહેરખાને મન,

નવલ સાલની શુભ આમદ સાથે ફરીને આ નાનકડી કેતાબ રૂપે કાગજની પીઠ ઉપર તમારો ભેટો કરવાને મને પ્રસંગ થયો છે, તે માટે તે સાહેબે હરદુ જેહાનના લાખો શુક.

હાતમ દિલની જરથોસ્તી કોમની અંદર એવો કોણુ શખ્સ મળી આવશે, જે વિશ્વ વિખ્યાત ઈરાની શાએર ફીરદોશી તુસીના શાહનામામાં તે મશહુર શાએરે શીરીન ફારસી જખાનમાં રચેલા રસતમ સોહરાખના નામી ક્રીસ્તાથી અજાણ હોય.

આ રસતમ સોહરાખના જંગને એ મશહુર શાએરે શાહનામાની અંદર અમર કીધું છે અને તેના તરબુમાઓ અંગ્રેજી ગુજરાતી કીવાં દરેક ભાષામાં થઈ ચુક્યાં છે.

આજ રોજે તમે આગળ રબુ થતી મારી “જંગે રસતમ સોહરાખ” એજ શાહનામાના પ્રખ્યાત ક્રીસ્તાને અંગ્રેજીમાં અમર કરનાર માહાન કવી મેથ્યુ આરનલ્ડની “રસતમ સોહરાખ” નામક

કવિતાને આધારેજ રચાઈ છે, જે ઉમીદ છે કે તમે મેહરબાનોની બારીક કસોટીમાંથી નિશંક પસાર થશે.

કમતરીન કલમથી રચાયેલાં અનેક પુસ્તકો કદરશનાસ આલમની કસોટીમાંથી ફતેહમંદ ઉતર્યાં છે, અને મને માનવાને દરેક કારણ છે કે આ મારી નાનકડી કેતાબ પોતાનો અવાજ દરેક જરથોસ્તી જીગરમાં કરવાને પછાત પડશે નહીં. આ આખી વસતુને તમારા પ્રીદવીએ શીરીન ફારસી ગુજરાતી રંગીન શાએરીમાં રચીને તઈયાર કરી છે, અને જન સમાજની સેવા અર્થે તે ધરતાં મને બેહદ ખુશાલી ઉપજે છે. અલબત્તાં છાપાના ભુતને લીધે કેટલેક ઠેકાણે શબ્દો રચનામાં ભુલો રહી જવા પામી છે પણ તે ઉપર નાખતીની નઝર નાખવાને હું અરજ કરું છું. હું મોટે શાએર યા પંડીત ગણાવાનો દાવો કરતો નથી અને કરીશ પણ નહીં. જે કંઈ મેં રબ્બુ કર્યું છે તે બધું પરમાત્માના હું પ્રતાપ સમજું છું.

આ નાનકડી કેતાબના પ્રુફે કામના બેહદ દબાણ છતાં પણ કાળજીથી તપાસી તે ઉપર પોતાનો પ્રસ્તાવના લખી આપવા માટે હું આપણી કોમના બાણીતા સ્કોલર શેઠ રૂસતમ પી. મસાની એમ. એ. જે. પી. નો દીલોબ્બન આભાર માનું છું.

આ નાનકડી કેતાળ પારસી કોમના માનવંત શેઠ્યા સખીવજ્રુદ શેઠ સર શાપુરજી બમનજી બીલીમોર્યા નાઇટ અને તેમના નેકબખત મોહરદાર લેડી જરબાઇ શાપુરજી બીલીમોર્યાને અર્પણ કરવાને મેં દરૂસ્ત વીચાર્યું છે. સર શાપુરજી અને લેડી જરબાઇની લાખો મેહિરબાનીની સાચી કદરસનાશી તેમના એક સાચા વખાણુનાર દાખલ એથી વધુ સરસ અને સંગીન આકારમાં આ અદના કમતરીનથી શું થઈ શકે ?

તે દાદારે હરદુજહાન સર શાપુરજી અને લેડી જરબાઇને ઉમરદરાઝ સાથ તનદરેસ્ત રાખે અને પારસી કોમની પડખે ઉભેલાં આ હાતમ દીલનાં જોડાં ઉપર તે દાદાર પાકના લાખો આશીષ ઉતરે એજ યાચના.

યથે જમયાત યથા આક્રીનામી,

દોઆગો સેવક,

શાવકશા દારબશા શરાફ.

(ફીરોઝગર.)

પટેલ મેનશન,
ગોવાલીયા તલાવ.

તા. ૧-૯-૨૯.

હાતમ દિલના શેઠ, સખાવતે બહાદુર,
સર સાપુરજી બી. બીલીમોર્યા નાઘટ.

અમીન.

ગરીબાઈમાંથી પોતાની જાતી હુશયારી નમનતાઈ, ચાલાકી તથા લાયકીના સપ્રતાપે આગળ વધી આજે એક જાહેર શેહેરી, એક બાહોશ નામી ઓડીટર, એક કેમ સેવક, એક દેશ સેવક, એક સખાવતે હાતમ પારસી દાખલ સઉનું દીલ હરી લેનાર અને પોતાની બાહોશી અને લાયકાતના બળે અદલ ખ્રીદીશ સરકાર તરફથી સર નાઇટનો નામી ખેતાબ મેળવનાર, હાતમ દીલના શેઠ સર શાપુરજી તથા અન્ય કેમોની બાનુઓ વચ્ચે પોતાના અમીર ખવાસ અને છુપી સખાવતોના સપ્રતાપે આજે માતુશ્રી સમાન પુજાતાં અને કયાની શહેન-શાહાતમાં પોતાનું નામ અમર કરી ગયલી પહેલવાની તોખમની બાનુઓના તમામ સદ્ગુણોની દીપતી તસવીર રજુ કરતાં ભલાં અને દીલસોજ બહેન

નેક બખ્ત લેડી જરબાઈને આ નાનકડી કેતાબ
હૃદયના સાચા ઉદગારો સાથે અર્પણ કરવાને હું મારી
ખુશનસીબી સમજું છું.

ઉમર થાઓ દરાઝ, રહે જોડું આબાદ
નિરોગી દેહ થાય, પરવર રાખે શાદ.
દુશમનોનો નાશ, વિજય પકડે પુઠ,
ભરપુર રહેા ભંડાર, સુખ જીઓ અખુટ.
આમીન.

હું છું તમારો સાચો વખાણુનાર
ફીરોઝગર.

સખીવબ્બુદ પરોપકારી દીલસોજ બાનું
લેડી જરબાઇ સાપુરજી બીલીમોર્યા.

બનામે પાક ખુદા.

ફીરોઝગર કૃત.

જંગે “રૂસતમ સોહરાબ.”

— x —

મદદ કર એ મઝદા ચીતારવા તે બ્યાન,
રહ્યું છે જે અમર શાહનામાની મીઆન,
જમાનાઓ વિટયા ન ભુલીછે જહાન
સોહરાબ ને રૂસતમ તણું દાસ્તાન. ૪

આજે જેથી આવે છે શીરદોશી યાદ,
કીધાં જેને કયાનીઓના દીલ શાદ,
ભુલાશે ન લાખો તેના ઉપકાર,
દેજે તેના રૂહને રબ શાંતિ અપાર. ૮

કલમ ત્યાર એ કીર્તીનું કીર્તન તું કર,
વિટી રાત સહવાર થઈ એ વિચાર તું ધર.
સુખેહમાં નઝર કર તું ઇરાન પર,
ઉમીદ તારી જોશે તું આવેલી ઘર. ૧૬

નઝર કર તું 'ઓમ્' દરીયાને કીનાર,
 ને જો તાંડથી ધુમ્મસ જતો પેલે પાર,
 નદીના પ્રકાશીત પાણીની ગેલ,
 મળહ દેતી શીખાડી કુદરતનો ખેલ. ૨૦

ચરન્દા પરન્દાનો મીઠો હલક,
 જગાડતો દઈ પેગામ સારી ખલક.
 હતી શાંતિ તુરાની છાવણી ખરે,
 ભર ઉંઘમાં પ્રભાતની કોણુ દરકાર કરે? ૨૪

હતી કુલે કુદરત નિદાવશ ત્યાર,
 પણ સોહરાબ દલેર હતો તે વાર ખીદાર.
 કાઢી તેને વિચારના વમળમાં રાત,
 તે આતુર હતો કરવા કોઈસેખી વાત. ૨૮

સીધી જ્યારે તેની આકાશ ગઈ નઝર.
 સહવારની સવારી જોઈ ઈરાન ઉપર.
 તુરત ઉઠી સજયો ઝડપમાં લેખાશ,
 ક્રમર બાંધી તલવાર ખુશી થઈને ખાસ. ૩૨

તાંબુમાથી પડયો લઈ ઝલ્લો તે ખુદાર,
 ખુશી તેની આ વખત હતી બેકિનાર.
 મલસકે તે નિકલ્યો લેવા તપાસ
 ઉભો આવી પીરાનના તાંબુની પાસ. ૩૬

તે તુરાની કાળા તંબુઓની હાર
 દેખાઈ જાણે મધમાખ તણી અલગાર,
 જે 'ઓમુ' દરીયાને રૂપેરી ધીનાર
 મળતી એકમેકસે ને ભેટતી લગાર. ૪૦

નીહાળ ત્યારે 'ખામેદુમા'નું મેદાન,
 ખરફ જ્યારે તે પરનું પીગળે છે માન,
 ઉભાવે નદી 'ઓમુદરીયા' એકદમ
 જે દેખાવ જોઈ રૂંધાઈ જાય હરકોઈના દમ. ૪૪

હતી ત્યાં ખડી નાની ટેકડી ખરે,
 જે ઓમુની દીન રચન ચોક્કી કરે;
 જ્યાં કાદવના કીલ્લાની હતી નીશાન
 ત્યાં તંબુ નાખી બેઠો હતો પીરાન. ૪૮

હતો તેનો સામીયાનો સુંદર એક ખાસ,
 ઝળકતી જ્યાં બનાતની ઝાલર આસપાસ.
 દેખાવ જેનો સોહરાબ જોઈ દમ્ભામદાર
 શુભાનમાં ગરક થયો નાહક આ વાર. પર

ગીયો દોરવી તંબુમાં સીધાં કદમ,
 જમીનપે જ્યાં ગાલીચા હતા નહિ કમ.
 નગર કીધી તેને એક સુંદર બીસતર,
 પડ્યોતો જહાં ખાખમાં પીરાન તે ઉપર. ૫૬

અવાઝ તેના પગલાંનો સમજીને ઝટ
ઉઠ્યો ચોંકી બુર્જેગ તં ખીસતરથી ચટ,
ચઢાવીને ચીલ્લો કીધો સાફ સવાલ
“આવ્યો કહાં તું તેડીને તારો અહીં કાળ! ૫૦

પીરાનથી તું ફતેહ ન પામશે જીનહાર
જેંચી મ્યાનથી જો મેં તલવાર ખેંધાર.”
બેફાયદા થતો ગુસ્સે પીરાનને જોઈ
ન સોહરાબે શાંતિ તેથી મનની ખોહી. ૬૪

મીઠાસથી કહ્યું “સુન ઓ નામદાર,
નથી તારો દુશમન થઈ આવ્યો છું ચાર.
હું લાયોછ શાહ અફરાસીયાબનો પેગામ,
મોકલ્યો જેને મને કહીને બસ આમ. ૬૮

કે પીરાનની સલાહ સદા મારે લઈ
મદદનો તેને દસ્ત હંમેશ મારે દઈ
રહેવું દોસ્ત થઈને છોરી તકરાર,
પનાહનો દેનાર છે ખડો કીરતાર. ૭૨

હવે મારી એજ છે લે સુની તું અર્જ,
રુઢાય મુજને થઈ તું બબલ તારી ફર્જ.
આવ્યો છોરીને અહીં વહાલો મારો દેશ
સીસતાનમાં વસેછ મારાં નામી કુલ ખેશ. ૭૬

લડ્યોછ હુંમેશ હુંતો તુરાનીઓ સાથ
વફાદાર રહ્યોછ જેને આપ્યોછ મેં હાથ.
અફાસીયાબની જોડમાં જીવપાવ્યું છે જંગ
છોકરવંત છતાં મેં જમાવ્યો છે રંગ. ૮૦

ઘરાનીઓ મુજથી સદા પામ્યા હાર
ન મુરાદ તેઓની હરગીઝ પામી પાર.
હવે તરસું જોવાને ‘રૂશ’ના દીદાર
કહારે ભેટશે આવી પીદર નામદાર! ૮૪

ખુદા માલુમ મુલાકાત મળતી નથી
ઉમીદ મારી એમ કાંય કે ફળતી નથી ?
કરશ જંગ હું દુન્યા સાથ પામસ જો હાર,
ન રૂશતમ જોવશ મારશ સૌને હું ઠાર. ૮૮

મરસ જો હું જંગમાં થશે રૂહ મુજ શાદ
પીદર મારા ખડાદરને આવશે ત્યાર યાદ,
કે પીસર હતો તેનો ખરે દલેર,
કીધી જેને દુનીયાને તલવારથી જેર.” ૯૨

કાઠી એ મીશાલે સોહરાબે ઉદગાર,
કીધું ખાલી દીલ ને રડ્યો જોશુમાર,
જીવાનીના જોશમાં તે મસ્તાન હતો,
તે પુજવા લાયક દોસ્ત કદરદાન હતો. ૯૬

પીરાન તે જવાનને સમજતાંને વાર,
લેટી પડ્યો જીગરના જોશ સાથે ત્યાર.
ઘડી ભર તેને જોઈ દીવાનો થયો,
તે ચેરાગને કાજે પરવાનો થયો. ૧૦૦

તે બુજોર્ગની ખુશીનો રહ્યો નહી પાર,
ને મનથી માન્યો તેને જીતનો આધાર.
ચઢાવી ભવાં ને બની હુશયાર
જવાબ દીધો જુવાનને ઉલટમાં ત્યાર: ૧૦૪

“ઓ સોહરાબ દલેર, લોભી નાદાન ન રહે,
હીંમત રાખ તું, હયરાન પરેશાન ન રહે;
હંમેશ આગલી હરોલમાં મળ નથી,
તારે હાથજ દુનીયાની કળ નથી. ૧૦૮

ખુદા હંમેશ સંતોષીની સાથ છે,
હુલ્લડાઈથી જીંદગીબી બરબાદ છે.
તું સુલ્લેહમાં રહેજે અફરાસીયાબની સંગ
ન મારતો તું કુદકો ન્યાર ચાલતું હોય જંગ. ૧૧૨

અગર ચાહતો હોય મલવા રસતમને તું,
જતો દોડી જંગ નહી, તેડવા જમને તું.
જો સુલ્લેહમાં શોધ્યો તે તારો પીદર,
તો બન્નેની ઉમીદ ખરે આવશે ખર. ૧૧૬

પણ અહીંથી તો દુર જા તું હજારો કોષ,
 ને પુરો કર ત્યાં જઈને તારો તે હોંશ.
 ન ઈરાની છાવણી તે ફરતો ફરેછ,
 તે તો દુરથી વતનની ચોકી કરેછ. ૧૨૦

વરસોથી થયોછ તે દુશમને જંગ,
 ને સાંધીછ તેને હવે સુલ્લેહની સંગ.
 ન લડાઈના તોફાનની તેને દરકાર
 તે એકાંતમાં જીંદગી ગુજારેછે ચાર. ૧૨૪

રહેછ સાથ પીઢર બલ તે સીસતાન મુકામ,
 ખુદાપે સખરમાંજ તે કરેછ આરામ.
 તે શાહે ઈરાનથી ખુદ નારાજ છે,
 સદા તેની ઉમીદ ત્યાં તારાજ છે. ૧૨૮

શરૂ કર તું કુચ ત્યાર, ને જા સીસતાન,
 હું તો જોઈ રહ્યોછ કે વખાલમાં છે જાન.
 ખુદા દે પનાહ મુશકીલે આસાન થાય,
 તું તારા પીઢર પાસ સલામત જાય. ૧૩૨

ફરી કહુંછ કે જંગમાં ન પડતો તું ચાર,
 જો પીઢરને મલવું હોય તુને નામદાર.
 તેની સાથના જંગમાં તું થશે ખુબ્બાર,
 વગર ઓળખે તું નાહક મરશે ઠાર.” ૧૩૬

કહી એટલું ફેરવ્યાં તેને કદમ
સોહરાબના જવાનો તેને લાગો ગમ.
તે જીગરથી થયો ખરે નાસીપાસ
એકેરે તેનો કહેતો, તે હતો ઉદાસ. ૧૪૦

ભારી દીલે ફર્યો તે સામીયાને ત્યાર
પણ દીમાગ ને દીલ બેઉ હતાં બેકરાર.
પયરને ચંપલથી શોભાવીને ખાસ
તથ્યાર થઈ ગયો પહેડી સફેદ લેખાસ. ૧૪૪

લઈ હાથ કાઢી ખુદ સત્તા નીશાન,
ને તલવારને તાબડતોબ કીધી મેઆન.
મુકી તોપી કીરકુલના ઉનની ખુદ સર,
ને ખીદમતગાર સાથ શરૂ કીધી સફર. ૧૪૮

આ વખતે ખુદ આકાશ મંડળનો તે શાહ,
પુર ખહારમાં પૃથ્વી ઉપર કરતો નીગાહ,
ધુમ્મસને નદીથી હુલાવીને દુર,
તે ફેંકતોતો ચોમેર ખરે ખુદનું તુર. ૧૫૨

નીકળી છાવણીમાંથી એ બખ્તાવર રોજ,
તુરાની ઘોડેસ્વારની જંગી તે ફોજ.
હુમાન તેનો કહેવાતો ખીજો સરદાર,
હતા સઉ હોકમને જેના તાબેદાર. ૧૫૬

જેમ નવેમખરની એક સખકતી સહવાર,
લાંબી ડોકનાં હોલાંની જખરદસ્ત હાર,
કાસપીઅન દરીયાના મુલકથી બેનર
ઠંડી ને ખરકથી બનીને લાચાર, ૧૬૦

દક્ષીણના મુલકમાં જતાં સફા જણાય
કે જહાં તેઓથી ત્યાંની ગરમી ખમાય;
જે ઇરાની દરીયાવના ઉના કીનાર
ને અલખુરઝ પાહાડના ઢલાણુ બેશુમાર ૧૬૪

માફક તેમને આવતાં પુરી પાડી ખુટ
પસંદ પડતી તેમને તે મુલકની રૂત.
મીશાલ તેમ નીકલ્યા તુરાની સવાર,
મેદાનની માટીને ભચડતાં આ વાર. ૧૬૮

હુતી કોણની તેઓને કહો દરકાર,
ફરજથી ન ફરતા તેઓ લેશ ભાર.
ચલકતાતા તેઓના મુંદર હુથીયાર,
ગજબ તેમની હીલચાલ અને કારોબાર. ૧૭૨

હરોલમાં ગોઠવાયાતા શાહના સવાર,
જે રહેતાતા ઓમુ દરયાને કીનાર;
દેખાતા તેઓ કદમાં મીનાર સમાન
ઉંચા તેમના અરૂપો, દમામદાર પેશાન. ૧૭૬

હતા તેમના ભાલા ખરે આળદાર
હતો તેમના સરપે ઉન તોપીનો ભાર.
શરીર તેમના સુંદર ને મરોડદાર
ભવાંની કમાન તેમની દમામદાર. ૧૮૦

રહેતા તેમના વંસજો ખીવા બોખાર
દાર ઘોડીના દુધનો પીતા ચીકાર.
તે પીણું પી કરતા ખુદાપે સખર
હતા મસ્ત તેમાંજ તે બધાઓ જખર. ૧૮૪

પાછલ તેમની ચાલતાં તુરાની સવાર
કદમાં જેઓ બેંડેંતીયાંમે આપતા ચીતાર.
પીતા તેઓ ઘોડીનુંજ દુધ બેશુમાર
ને કુવાના પાણી નહી છોરતા લગાર. ૧૮૮

નીકલ્યા તેઓ પાછલ ખીજ સવાર
જેઓ હતા પુરા ન ઈમાનદાર.
હતા તેઓ ફરગાનના તુરાનીઓ
અનેક જંગલોના બેઈમાનીઓ. ૧૯૨

ચહેરા તેમના ચોંકાવતા દેવને ઘડી
શરમ તેમથી હજારે કોષ દુર પડી.
એ સર્વથી મેદાને સળ્યો શણુગાર
ઉભા સર્વ ત્યાં બુઓ છરીને ધાર. ૧૯૬

સામી બાબુ ઇરાનીઓની અલગાર
 ઉભી ડોલા ધુરકતી બુઓ તઈયાર.
 હરોલમાં ખોરાસાની ઘોડેસવાર
 તુરાનીઓની યાદ આપતાં આ વાર. ૨૦૦

હતું પાછલ ગોઠવાયું શાહી લશકર
 જે ચોક્કી કરતું સારા ઇરાન ઉપર.
 શું કહું તેમના બખતરનો ભારી દમામ
 હતા તેઓ ઇરાનપે શ્રીદા તમામ. ૨૦૪

આવી રીતે લશકરો ગોઠવાયાં જ્યાર
 “પીરાનવીઝે” તુરાની વડો સરદાર,
 હુકમ કરવા લાગ્યો હઠી જવા ત્યાર
 “ફેરૂઝ” જેનો લાલ લેવા ઉભો તઈયાર. ૨૦૮

તે ઇરાની ફેજ લાગ્યો આગલી હરોલ
 ને કરવા બેઠો સામી પક્ષનુંજ તોલ,
 પણ નામી તે તુરાની પીરાન સરદાર
 રહ્યો તે ખીનાથી ખરે બેઠરકાર. ૨૧૨

લીધી બન્ને લશકરની મનથી તંપાસ
 ને દીલનો ઉભરો કાઢવા લાગ્યો તે ખાસ;
 તે બોલ્યો ફરીને ફેરૂઝની તરફ
 ડોકી ફેરવી, ફેરવે જેમ ફેણ ઝેહેરી સર્પ. ૨૧૬

“ઓ ફેરડ ધરિનના સરદાર નામદાર
 ને તુરાન ને ધરિનના ઘોડેસવાર,
 કહું જે સુનો દઇને સંભાલથી કાન
 કરે। સુદલેહ બન્ને, છે જંગમાં તુકશાન. ૨૨૦

અગર હોય ધરાની લશકરમાં કોઈ નર
 જે સરસાઈ ભોગવી શકે સોહરાબ ઉપર,
 તો મોકલો તેને આજે મેદાનની બહાર
 ભેટો કરવા સોહરાબ હમારો તઈયાર.” ૨૨૪

સુખન એવા પીરાનથી સમજ્યા જ્યાર
 તુરાનીઓ ખુશી થયા બેશુમાર,
 ખુશાલીના તેઓએ કર્યા પુકાર,
 ને વધાવી લીધો વડો સરદાર. ૨૨૮

પણ ધરાનીઓનું ઉડી ગીયું લોહી,
 બેઠા સર્વ તેઓ સુધ્ધી ખુધ્ધી ખોહી.
 જવાબ આપવો પીરાનને સહેલ વાત નથી,
 અબાંથી ફરે એવી તે જાત નથી! ૨૩૨

થયાં તેમનાં મ્હોડાંઓ એકદમ બંધ,
 ન સમજી શક્યા તુરાનીઓના ફંદ.
 હતો તેમના દીલમાં ખુદાનોજ દર,
 શરમથી કીધાં નીચે તેઓએ સર. ૨૩૬

ખચાવ તેમનો કરનાર તો કીરતાર હતો,
 જે સરદારોનો મહાન સરદાર હતો.
 જોતા તેઓ સરદારના હુકમની રાહ,
 ફેલાઈ ચુપકીદી તુર્ત મેદાનગાહ. ૨૪૦

પણ ખેલે છે કુદરત અહીં અજબ ખેલ,
 જુઓ કો'નો કોણ સાથ કરાવે છે મેળ.
 ઈનસાનો તો લાખો ઉમીદ ચાહે છે,
 પણ ધાર્યું ધણીનુંજ આખર થાય છે. ૨૪૪

ફેરફાર જ્યારે ઉભો આમ કરતો વીચાર,
 આવ્યા તેની બહારે સૌ નામી સરદાર.
 ઝોહરા સાથ ફરીખુર્જળી જોડાયો ત્યાર,
 ને ગુદર્જ પર રાખી ખેડા સૌ આધાર. ૨૪૮

ધીરજ સાથ જે ખોલ્યો, “સૌ હીમ્મત ધરો
 પીરાનથી તમે કાંય નાહક આજ ડરો ?
 કહો કે કબુલ છે એ તારું ફરમાન,
 જો નીષ્ફળ નીવડયે તો લેજો તું જાન. ૨૫૨

સોહરાળ સમ દલેર અહીં કોઈ પહેલવાન નથી,
 છતાં તેથી આપણને નુકશાન નથી.
 ભલે એ હોય શેર ને ખરાડ પાડતો વાઘ,
 અગર એની ગર્જનાથી સળગેળી આગ, ૨૫૬

પણ હજી એ નાદાનને જીવાન છે,
 રૂસતમ જંગી સમ કોણ બળવાન છે?
 હું જાતે જઈ રૂસતમને મળીશ આવાર,
 ને સમજાવી લાવીશ હું તે નામદાર. ૨૬૦

પીરાનની શેખીનું હું ત્યાં જ્યાન કરશ,
 તેની પાસ હું આપરી મુસીબત ધરશ.
 સોહરાબ સમ દલેર ગર જો કોઈથી જીતાય,
 તો રૂસતમ છે એકલો જે તે સામે ધાય. ૨૬૪

નથી તેનો તંબુ કંઈ આપણાથી દુર,
 તે સૌ સાથ લલો છે એ માનશો જરૂર.
 તે ઈરાનીઓ કાજે તો આપશે ખુદ જાન,
 ખુદ તારી લાજ રાખે બહાલાં ઈરાન.” ૨૬૮

ગુદર્જના બોલવાનો ચમતકાર થયો,
 જવાબ દેવા ફેરફાર ત્યાં તઈયાર થયો.
 કહ્યું જઈ પીરાનને “શરત તારી પાલ,
 તઈયાર છું ઉઠાવવાને તારો સવાલ. ૨૭૨

કહે જઈને સોહરાબને બખ્તર સજે,
 હીંમત હોય તો ઈરાની સામે ધજે.”
 પીરાન ખુશ થતો ત્યાંથી ચાલતો થયો
 ને તુરાની લશકર ઉઠાવી ગીયો. ૨૭૬

પણુ ગુદર્ઝ ગયો સીધો રૂશતમની પાસ,
જ્યાં રૂશતમે તંબુ નાખ્યો હતો ખાસ.
તે બાદશાહી તંબુનો શું આપું ચીતાર
હતો જે પર કીરમજી ઝાલર શણગાર. ૨૮૦

તે ઉંચો હોઈ લાગતોતો દમામદાર
રહેતો જ્યાં ઈરાનનો તે સીપાહસાલાર.
તે તંબુમાં ગુદર્ઝ દાખલ થયો જ્યાર
એકોતો રૂસતમ નાશતા પર તે વાર. ૨૮૪

હોમા ખેલતું તેને ખલે ખુબ ખેલ,
તે રાજવંશી પક્ષી સાથ કરતોતો ગેલ.
ગુદર્ઝને જોતાંજ તે ચોક્યો નામદાર,
નહી સમજ્યો તેની આમદનો કંઈ સાર. ૨૮૮

“ખીરાજો ગુદર્ઝ મારી સાથ આચો વાર”
સલામમાં આપી હાથ દીધો આવકાર.
ખીરાજવાને નાશતાપે આગ્રહ કીધો,
પણુ ગુદર્ઝે તેનો જવાબ ઝટ દીધો. ૨૯૨

“એઅદખી જો થઈ હોય તો કરજો તું માફ,
નં ધ્યાન દઈને સાંભળ કરી દીલ સાફ.
ઈરાન પર છે આફત બેઠરકાર ન રહે,
તુરાનીઓના ફંદથી હુશયાર તું રહે. ૨૯૬

તુરાન સામે ઈરાન ઉભું જંગમાં,
આવીછ બાજી નામદાર હવે રંગમાં;
ઇજન તેમનું થયુંછ મોકલવા કોઇ શેર,
જે તુરાની પહેલવાનને કરી જાય જેર. ૩૦૦

તે ઇજનનો કરનાર છે સરદાર પીરાન,
નથી જે કંઈ તુંજ નેકનામથી અબાણ.
છે તેમની સાથ સોહરાબ દલેર પહેલવાન,
જેના માયબાપની નથી કંઈ નીશાન. ૩૦૪

તે પીલતનમાં રાક્ષસ સમ સમજાયછે જોર,
બરાડ તેની એકથી થાયછ લશકરમાં શોર.
ન ભુલવું જોઈએ કે તે જુવાન છે,
જોતાં તેને સરદારો હયરાન છે. ૩૦૮

અરજ મારી એજ કે તું કમ્મર કસે
ને બહાદર સોરાબ તારી જલ્લમાં ફસે.
જો રહેશે તું જુદાઈ કરી નામદાર
તો ઈરાનીઓની જરૂર થશે હાર.” ૩૧૨

શુદર્ઝના બોલવાનો પામીનેજ સાર
તે જંગી હસવા લાગ્યો મુછમાં લગાર.
“બનાવ નહી મને જહાલા શુદર્ઝ તું આજ
કહાં ઉશકેરેછ મને તું લડવાને કાજ? ૩૧૬

અગર સર્વ સરદારો કમજોર છે,
તો મારામાં કહાં આગળું જોર છે ?
જીવાન્યા અગરજો કહેવાય નાતવાન,
તો શહેનશાહ કયજીશરો કેમ રહ્યો અજાણુ ! ૩૨૦

બુઢાઓમાં તેને તો વિશ્વાસ નથી
તે માનેછ જીવાનીઓમાં આશ નથી.
સોહરાબ સમ દલેર જોઈ જીવાન ઉશકેરાય
પણ તેમાં ખરે માફ કહો શું બુઢાય ? ૩૨૪

હું ઇચ્છુછ હોતે મારો એવો પીસર,
તો ગોડમાંથી છોરતે નહી તેનો પીદર.
દલેરી તેની જોઈને થતે હું શાદ,
સદા જંગથી દુર રહી લેતે રખની યાદ. ૩૨૮

તે મારે બદલ જઈને ધુડ્ડાવતે જંગ,
હું રહેતે આરામમાં પીદર જાલની સંગ,
ને અફગાન બુટારાઓનો કરતે નાશ,
ને મુઢકો તેઓના કળજે કરતે ખાસ. ૩૩૨

સીવા મારા કોણ છે તે બુજોર્ગની પાસ,
ન હોઉતો બુટારાઓ વરસાવે ત્રાસ.
હવે જંગ મુજ કાજ સજાવાર નથી,
હું બુન પીવા કોઈનું તલબગાર નથી. ૩૩૬

તે જમાનો ગુઝર્યો મેં બળવી ફળે,
 શીટાડો હવે તમો તમારું કર્જ.
 મેં શાહોને અજમાવી જોયા છે બહુ,
 કીધીછ તેમની પક્ષમાં મેં લડાઈઓ સહુ. ૩૪૦

પણ અંતે હવે મારી ઉંઘડી છે સુધ,
 મેં ગાય દોહીને વરૂને પાયું છે દુધ.
 હવે મને આરામમાં જીવવા તમ દેઓ,
 ન ઘાટકી હાથ પાસે તલવાર કામ લેઓ.” ૩૪૪

ગરજના કરી શાંત થયો એ મીસાલ,
 તે જંગી દલેર ઉભો વીચારવંત હાલ.
 ગુદર્જે ફરી હાથ બાજુ ધરી,
 ને ટક જોઈને ઘણી આજેજી કરી. ૩૪૮

“ભલે તું કહેતો હોયળી રાસ્ત નામદાર,
 પણ રઘયત કેમ ઉપાડી શકશે એ ભાર?
 ઈરાનીમાં એવો કોણ પહેલવાન છે,
 જેથી સર્વ મુશકેલો આસાન છે. ૩૫૨

જો આવશે નહીં ત્યાં તો તું ગુમાવશે નામ,
 ખરે એનો આવશે નહીં સારો અંતમ.
 તે જીવાનને હાથ તારી હસી થશે,
 કમાવેલી કીર્તીળી બરબાદ જશે. ૩૫૬

કહેશે રૂશતમ કમજોર હશે નામદાર,
કે મુજથી છુપાઈ બેઠો ખુણે આ વાર,
ફરજ છે એ તારી તું શેખી તોડે,
મળલ નહી કે કોઈ તારી કબર ખોડે.” ૩૬૦

ગુદર્જના બોલવાની હવે થઈ અસર,
રૂસતમનું વિંધ્યું તેણે અંતે જીગર.
જખમ કીધો ફેંકી ઝખાનનોજ તીર,
ને જીતી લીધો અંતે રૂસતમ સમ વીર. ૩૬૪

“અજબ તારી ઝખાનમાં ગુદર્જ મીઠાસ,
તું ફાવ્યો હું હાર્યો થયો નાસીપાસ.
મને યાદ આપી તે જંગી દલેર
બેફાયદા ન ઉશકેર તું બખુલી શેર. ૩૬૮

ભલે હોય તે અજીત કે દુર્બલ જવાન
મુબારક તેને તેનું એ અભીમાન.
મને શું તેનાથી થશે નુકશાન,
તે જીતનાર નથી હરગીઝ રૂસતમ માહાન. ૩૭૨

એવા તો સીતારાઓ આકાશ ઉપર,
ઘણા ચમકી અસ્ત થાય છે સખરદખર.
પણ રૂશતમની કીર્તી તો મરનાર નથી,
તે ખરતા સીતારા સમ ખરનાર નથી. ૩૭૬

અગર તારી ખાએશ છે, હાજર છું ચાર,
મુસીબત ઈરાનની ઉઠાવવા તઈયાર.
હું હીંમત તેની સામે હારતો નથી,
વગર વાંકે હું કોઈને મારતો નથી. ૩૮૦

લડશ હું પણ રાખશ છુપું માઈં નામ,
લડવું એકસે એ નહીં રૂશતમ જંગનું કામ.
ખુદાવંદ તમારી મુરાદ લાવે ખર,
આબાદી ઢળે હરદમ ઈરાનને સર.” ૩૮૪

સમજીને રૂશતમથી એ ખુશી પેગામ,
નીકલ્યો જવા ગુદર્ઝ ખુદને મુકામ.
આપી તેને લશકરને જઈ ખુશ ખબર,
કે ‘રૂશતમ આવેછ રાખો રખપે સખર.’ ૩૮૮

ખુશાલીની સીમા હવે તાંહ શું રહી !
દીલગીરી તેઓમાંથી દફેખી થઈ.
હસતા તેમના ચહેરા નીકલ્યા દીપી,
બળે કોઈએ લાલાસ લીધો હોય લીપી. ૩૯૨

રૂસતમ પણ તઈયારીમાં થયો શામેલ,
ને સજવા લાગ્યો ખખ્તર ખુશ થઈને દેલ.
ખોલાવ્યા તેણે સર્વ સરદારો પાસ,
ને સાદો સજ્યો એક સરદારનો લેખાસ. ૩૯૬

સમજ્યા નહીં સરદારો મતલબ તેની,
 પીછાણી નહીં શક્યા મુસીબત તેની,
 કોલાહમાંથી નાબુદ થઈ રૂશતમ નીશાન,
 સજ્યો અસખાબ રૂસતમે સાદો એમ માન. ૪૦૦

કહાં રૂશતમનુ બખ્તર ને તેજી તલવાર,
 નહીં રાજવંશી લેખાસ કે હુથીયારનો ભાર,
 શોભાવ્યા કોલાહમાં રાતા અરુપના બાલ,
 મુનેરી પટામાં જે શોભતાતા હાલ. ૪૦૪

થઈ એ મીસાલ સજ તે પડ્યો બહાર,
 ને લડવાને જંગી તે થયો તઈયાર.
 જોતાં તેને રાજવંશી રખસ આવ્યો પાસ,
 જાણે કુતરો શેઠની ચોકી કરવા ખાસ. ૪૦૮

રૂશતમના એ રખસને ઓળખતીતી જહાન,
 બોખારાથી લાવ્યોતો રૂસતમ જે માહાન.
 હુતું દુધ પીતું તે છેક નાનકડું બાળ,
 રૂસતમ લાવ્યો ઘર ત્યાર હુતું હાલ હવાલ. ૪૧૨

આપી જંગીએ તાલીમ લઈ જઈ વતન,
 લીધી તેની કાળજી કરી બહુ જતન.
 બનાવ્યો તેને તેજી ને હુશીયાર,
 ચલકતો રાતા રંગનો અરુપ નામદાર. ૪૧૬

મુકી તેના સર પર એક સુંદર નીશાન,
 ને પીઠપર અસવારીનો કસબી સામાન.
 ખરે જેપર દીપતાતા જંગલી શીકાર,
 ડોકાં જેમના ચોર કંઈ ઉકલાવતાતા સાર. ૪૨૦

થયો એ મીસાલ તે રખસપર સવાર,
 ને ઈરાની લશકર પાસે આવ્યો આ વાર.
 આમદ તેની સઉએ વધાવી લીધી,
 ને સરદારોએ નેક દોઆ બી લીધી. ૪૨૪

ન ઈરાનીઓથી તે હતો અજાણ,
 પણ તુરાની ઓળખી ન શક્યા નીશાન.
 રહ્યા તેઓ એ વાતથી બીલકુલ બેફામ,
 ખરે તેઓ પીતાતા ગફલતની જામ. ૪૨૮

પણ ઈરાનીઓમાં તો જામ્યોતો રંગ,
 જે જોઈને તુરાનીઓ થઈ ગયા ડંગ.
 જેમ દુબકી મારનાર કોઈ ઈરાની અખાત,
 જોખમ ખેડે દરીયામાં રહી દીન રાત, ૪૩૨

પડી પાણી લાવે છે મોતીઓ સાથ,
 ને પરણેતર તેના જોઈ ભરેલા હાથ,
 હુર્ષભેર જેમ ખાવીદને ભેટી પડે,
 તેમ રૂશતમ માટે તેઓ પુકાર કરે. ૪૩૬

ઈરાનીના લશકરની આગલી હરોળ,
 ઉભો રૂશ જંગી જઈ પાળવાને ખોલ.
 તુરાનીના લશકરની આગળી હરોલ,
 ખડો ઉભો સોહરાળ બળવવાને કોલ. ૪૪૦

ઉભાં બન્ને લશકર સામાસામે આમ,
 ખુદાને રોશન શું તેનો છે અંબમ!
 રહ્યું વચમાં ખાલી રેતીનું ચોગાણુ,
 જેમાં જોર અજમાવનાર બન્ને પહેલવાન. ૪૪૪

રૂશતમ જોઈ ઘડીભર તે દલેર સોહરાળ,
 કંઠથી નહી શક્યો શું છે હીરાનું આળ.
 ઉભો જેમ ઉભી રહીને શાહબદ્દી બામ,
 સજી સોલે શણગાર મુજબ જોઈને આમ, ૪૪૮

હસીને કરે ઠેકડી દાસી તણી,
 તેમ રૂશતમ રહ્યો જોઈ સોહરાળની ભણી.
 આવી તેના દીલમાં દયા બે સુમાર,
 તે માનતોતો નક્કી બુવાન મરશે દાર. ૪૫૨

ખરે તારો કૃદરત તલેસમ અજબ,
 અજબ ઘઈ કહું છું ખરે છે ગજબ.
 પીસર સાથ કરે જંગ બુઝોને પીઢર,
 ગફલતીએ તેમને ઘેર્યા સરખસર. ૪૫૬

ખુશીના સંભળાવા જોઈતાતા જ્યાં નાદ,
આજે ત્યાં જામી રહ્યોછ કેવો પ્રીશાદ !
ન પીસરને પીદરની અહીં છે દરકાર,
મરો યા જીવો ખુલ્લું મેદાન તઈયાર. ૪૬૦

જોયો જ્યારે નજદીકમાં દલેર જવાન,
થઈ ગુમખી સુધ્ધી ઉડી ગયું ભાન.
ઘડી ભર વિચારમાં થયો જંગી લીન,
તોખમ જોઈને તેની કીધી આક્રીન. ૪૬૪

“તુરાની તોખમનું કદી નહી હોય લાલ,
એ ઓલાદ છે ચોર કોઈની, પહેલવાનનું બાળ.
શું સુંદર છે એનું મરોડદાર કદ,
ખરે એને જોતાંજ છે જાંદગી આએ રદ. ૪૬૮

જીગર માડું જોઈને એને થાય છે ચાક,
રખે ખેલે બાજી તે શયતાન નાપાક.
અરે એને જોતાંજ કેમ હાથો થાયછ થંભ,
અરે કેમ ધ્રુજેછ જોઈ એને રૂશતમ. ૪૭૨

હીંમત આવ જીગરમાં ખુદા ચારી દે,
પનાહ મુજને પરવર હવે તારી દે.”
અને એક છદ્દાંગ સાથ તે વધ્યો કદમ,
જાણે આવી ઉભો હોય સોહરાબનો જમ. ૪૭૬

“અરે ઓ હરખઘેલા દલેર જવાન.
અફસોસ ધાય છે જોતાં તુંને અહીં મેદાન,
શું ખોટું છે જીવાને જીવવું જહાન
જે મેળામાં માયાનો ભર્યોછ સામાન. ૪૮૦

જ્યાં ખુશી ખુશાલીઓ રોજની વહેંચાય,
જે મેળો પરેસ્તાનમાં રોજ ફેરવાય,
તે છોરીને મરવું તેમાં શું હાંસેલ,
ન લડવું મારી સાથ છે બચ્યાનો ખેલ. ૪૮૪

ફરી કર સંભાળથી જીવાન તું વીચાર,
મુકાબલો તું છોર મારો થશે ખુઆર.
એવા કંઈક પહેલવાનો આવી મુજ દ્વાર,

હુજ્જતમાં મુજ તલવારના બન્યાછ શીકાર. ૪૮૮

ન જીંદગીમાં મેળવી કોઈ સામે મેં હાર,
અજીત છું એમ સૌ કોઈ કરેછે સ્વીકાર.
માટે માન માફ અમારી કર સંગ,
ધરાની ઝુંડા કાજ હવે કર તું જંગ. ૪૯૨

અગર જીત જોવી હોય આવ મારી સાથ,
ન વાંકો થશે બાલ તારો મુજ હાથ.
સંભાળશ તુને મારો દીકરો ગણી,
મબલ નહી કોઈ આંગળી કરે તું ભણી.” ૪૯૬

ખોલી એટલું થામ્યો તે જંગી માહાન,
ચાંકાવ્યો તેને આખીર સોહરાળ પહેલવાન.
સમજી તેનો બાગે ખુલંદ ત્યાં અવાજ.
વીચાર કીધો સોહરાળે આવવાને બાજ. ૫૦૦

ઉભોતો તે મેદાનમાં કીલ્લા સમાન,
આગળ જાય તેની જેને આપવો હોય જાન.
બાલો તેના સુફેદની જોઈને નીશાન,
માની લીધો તેને પીદર દીલજાન. ૫૦૪

સમજી એમ તે દોડ્યો ઝટ રૂશતમની ખાસ,
ને ગુંદણ ધરી તેનું બેઠો ત્યાં ખાસ.
ઘણી કીધી આજેજી જાણવાને નામ,
પણ કમબખ્ત પીદર આખર રહ્યો બેકામ. ૫૦૮

માની તે જીવાનને કોઈ બદમાશ તે વાર,
તુરાનીપે વીશ્વાસ ન મુક્યો લગાર.
“અગરજો હું નામ માફું જાહેર કરું,
ને ખરી હકીકત તેની પાસ ધરું, ૫૧૨

તે હરગીઝ ન તાબે મારે આવશે,
ન મારી બાજી તે ઉપર ફાવશે.
તે તુરાનીઓની ન છોરશે કંઈ સાથ,
ન આવી ભેટશે મને, રહીને સંગાથ. ૫૧૬

બહેકાવશે તે મને આપી કંઈક લેટ,
તલવાર કે પટાથી તે ખેંચશે મુજ હેત.
પછી સીધો જઈ અઢાસીયાળ દરબાર,
કોઈક મુબારક ટાંકણાપર આપશે એમ સાર, પર૦

‘કે જીત થઈ છે મારી ખરે ખેતકરાર,
સમરકંદમાં ફતેહના કરો પુકાર.
ન આવ્યો કોઈ જંગી સામે ભીડવા બાથ,
સીવા રૂશતમ જેને કીધી સુલેહ સાથ. પર૪

હતાં બન્ને લશકરના સમાન બળ,
બન્નેમાં ન હતો ફરકખી એક તલ.’
સમજી તેને સૌ કોઈ ત્યાં વધાવશે,
ફતેહથી ખુદ વતન સૌ ગબાવશે, પર૮

પણ ઉમરાવની કીર્તીનો થશે ત્યાં નાશ,
થશે ઇરાનીઓની હસી ત્યાં ખાસ.”
એવા લઈ વીચાર તેને ફેરવી નઝર,
ને ખુદલું કીધું સોહરાબ પાસે જીગર. પર૨

“ઉઠી જા એ મુરખ દલેર અએ જવાન,
ન પુછ મને રૂશતમ વીષે એ નાદાન.
હાજર છું હું તારો ઉઠાવવા સવાલ,
મબલ શું ઇરાનીનો વાંકો થાય બાલ? પર૬

તું માનેછ કે થશે નહી કોઈથી તું જેર,
પણુ યાદ રાખ ન જશે સલામત તું ઘેર.
અગરજો મેદાનમાં રૂશતમ આવી જાય,
તાકાટ શું તારી કે તું તે સામે થાય. ૫૪૦

ફરી કહુંછ કે દુર કર એ દીલથી ગુમાન,
ને જોખમમાં નાહક ન લઇ આવ તું જાન.
પડશે લાશ તારી આએ ચોગાણુ ઉપર.
બનશે ખુલ્લું મેદાન આએ તારી કબર.” ૫૪૪

રૂશતમની ઝખાનનો તે કાતીલ તીર,
ખરે કરવા પામ્યો સોહરાબને ગંભીર.
રહ્યો તેના ગુસ્સાનો હવે નહી પાર,
વીચાર કીધો તેને ન છોડું જીનહાર. ૫૪૮

“શેખી તારી બંધ કર એ ખુદા ખુબખ,
તું ઘાટકી છે માનુંછ જીગરથી બેશક.
સમજતો મને નહી કોઈ છોકરી નાદાન,
જે લલચાઈ જાય તુજની સમજીને ઝખાન. ૫૫૦

ખરું છે કે રૂશતમને જોતાંને વાર,
હું સુલ્લેહ કરવા થયો હોતે તૈયાર,
પણુ રૂશતમનો સવાલ રહ્યો નથી જ્યાર,
હું લડવાને તુંજ સામે છું બસ તૈયાર. ૫૫૬

વખત નહીં બરબાદ કર શરૂ કર તું જંગ,
હવે કર નહીં તારાં વચનનો તું ભંગ.
ભલે હોય તું મુજથી જોરાવર દલેર,
પણ કુદરતને બાર નથી ઇનશાફ અંધેર. ૫૬૦

કહી કોણ શકે કે ધવાતું શું કાલ,
નબુમી છે આકાશ પર જોનાર કાલ.
લડાઈનું મેદાન છે એક સાગર ખરે,
જે મારે ત્યાં દુબકી, દુબે ચા તરે. ૫૬૪

કોણ જીતશે કોણ હારશે એ કહી કેમ શકાય,
લખાયા હોય લેખ તેજ અંતેખી વંચાય.”
સોહરાબનો જવાબ સમજી આખર તે શેર,
ઉશકેરાઈને ધસ્યો પટકવા દલેર. ૫૬૮

ફેંક્યો ખેંચી ભાલો સોહરાબની ઉપર,
બની ચંદ ઘડી જંગી તર્ફ બેકદર.
તે ભાલો ઉંચે ચઢી આવ્યો નીચાણ,
ને રૂશતમને ખભેથી પડ્યો મેદાન. ૫૭૨

જેમ સહેલ કરતો સકરો વાહણીઓમાં ખાસ,
તીત્તર જોઈને કુદી પડે તેની પાસ.
તેમ રૂશતમની ચકડોલે ચઢેલી આંખ,
સોહરાબની ઢાલથી અંતે પામી નામ. ૫૭૬

હવે સામી બાબુ ઝટ કરવાને વાર,
 ફેંકયો ભાલો સોહરાબે રસતમપર ત્યાર.
 પણ રસતમની ધાલે ઉધારી લીધો,
 તે બુવાનના ભાલાએ દગો દીધો. ૫૮૦

અવાજ કરવા લાગી જંગીઓની ઢાલ,
 થયા ડંગ હરકોઈ જોઈ બન્નેની ચાલ.
 વારી આવતાં રૂસે લીધી જોલ્લી હાથ,
 મજલ નહી કે રમત રમે કોઈ તે સાથ. ૫૮૪

તે વજનમાં એટલી તો ભારી હતી,
 કે જે પર ઉચકાઈ ત્યાં ખુઆરી હતી.
 દેખાવમાં યમદુતની કુહારી હતી,
 રસતમની એથીજ બરકારી હતી. ૫૮૮

ઉપાડીને લાકડાંની જોલ્લીને ઝટ,
 ફેંકી જોશથી સોહરાબે દેખાડી હઠ.
 હવે સોહરાબ બાબુ થઈ ગીયો સાંપ સમાન,
 ને જોલ્લી પડી કરતી અવાજ મેદાન. ૫૯૨

પણ બાજુ રસપર અહીં આવી ખરી,
 ન રસતમને જોલ્લીએ મદદ કરી.
 તે પડ્યો જમીનપર અવાચક બેકામ,
 જે નીશાન ચુકવાનું હતું પરીણામ. ૫૯૬

અગર આહતે સોહરાબ કરતે તેને ઠાર,
 ને મોકલતે દાદ લેવા રબની દરબાર,
 ફૂંકીને મેદાનપર તેની પલમાં લાશ,
 તે આહતે તો રૂશતમનો કરતે તાંહ નાશ, ૬૦૦

પણ હાતમ જીગર તેનું રોકતું હતું,
 કોઈ છુપાઈને દીલમાં કંઈ થોકતું હતું.
 તે મનથી હસ્યો જંગી તરફ ફરી,
 ને રૂશતમની ઘણીએક ઠેકડી કરી. ૬૦૪

“ કેમ બતલાવતો પાણી નહી તારૂં એ શેર
 કેમ સોહરાબને કરતો નહી હવે તું જેર?
 મેદાન કોણની બનશે હવે કહે કબર?
 પડી ઝોલ્લી ખાકમાં એ તારી જબર!! ૬૦૮

હજી તારા ગુસ્સાને ભૂલી તું બ,
 સમો સાચવી લે જંગી, કુલી ના બ.
 કડંછ જ્યારે તાહરા ચહેરાપે નઝર,
 સમજ નથી પડતી કં કંપેછ જીગર. ૬૧૨

તું કહેછે કે રૂશતમ તારૂં નામ નથી,
 સરખામણી તેની એ તારૂં કામ નથી,
 ત્યારે કોણ છે તું કંઈ ખુલાસો તો કર,
 તુને જોઈને બહાલથી ઉભાયછ કેમ જીગર.? ૬૧૬

જીવાન છું, દલેર છું, હું લડયોછ લડાઈ,
 નથી કરતો મોઢેથી ખાલી વડાઈ.
 ઘણાક મરતાં માનસના નાજીક પોકાર,
 અઠડયાછ મારા કાને હઝારો વાર. ૬૨૦

પણ અજબ છે માઈં દીલ ખેંચાય છે કેમ,?
 લાગણી મારી તુજ તરફ વહેંચાય છે કેમ,?
 મને લાગેછ કુદરતનો એમાં છે હાથ,
 જે ચેતાવી રહીછ કે ન બીડો બેઉ બાથ. ૭૨૪

માટે ચાલ તું ભાલાને ઝટ કર મીઝાન,
 ને સુલેહ કર મુજ સાથ ડરી યઝદાન.
 બેસી પાસ મારી તું નોશ કર બસ બમ,
 ને દુનીયાને દોસ્તીનો આપ તું પેગામ. ૬૨૮

પછી કહે તું મને રૂશતમનો અહેવાલ,
 જેને કાજ મારા જીગરમાં છે વહાલ.
 મુકાબલો તારો નહી કોઈ કરશે તુરાન,
 સમજ માઈં નામ રહેશે દૂર કુલ ઈરાન. ૬૩૨

માટે આવ તું મુજ પાસ ને દોસ્તી બસ કર,
 કપટ દુર કરીને ખુશી ભર જીગર.”
 કીધી કંઈક કોશેષ સોહરાબે આ વાર,
 કે સમજીને બને રૂશતમ દોસ્તદાર. ૬૩૬

પણ કમબખ્ત જંગી નહી સમજ્યો સાર,
કે ખેલતો તો બાજી શું સેતાન તે વાર.
ફરી તેને ઝોલ્લીને ફેંકી મેદાન,
લીધો ભાલો હાથમાં લેવા તેનો જાન. ૬૪૦

અણી જેની ચળકતી સીરીયસ સમાન,
જે કુતરીયો તારો છે મશહુર જહાન.
હતો બખ્તર કોલાહ પર ધુલોનો ઢગ,
પણ વહેતું હતું ક્યાની લોહી તેની રંગ. ૬૪૪

તે સહેલથી હવે ખરે ખેલતોતો નહી,
તે ધારતો તો કંઈ પણ દીલ ખેલતો તો નહી.
અંતે તેની ચમકવા લાગી ઝબાન,
ચઢી તેના ભવાની તેજદાર કમાન. ૬૪૮

“ ન દેખાડ એક છોકરીના નખરાં ને નાઝ,
હીંમત હોય તો કોલથી ન આવતો તું બાઝ.
એવા તો જોયા કંઈક તુરાની શેર
લોટયા કંઈક ખાકમાં એવા તો દલેર. ૬૫૨

મને તુંજપે આવેછ હવે બસ ધીક્કાર,
જો જંગથી ડરે તો છે તુંજપે શીટકાર.
મેદાનને સમજ નહી તું બાગે તુરાન,
નથી એ પરીઓનું શુલેસતાન. ૬૫૬

હવે કર ઉતાવલ તું બાંધી કમર,
સાવધ રહે ન છોરશે ઈરાની ભમર.
કરંછ તારી દોસ્તીનો ખુલ્લો ઇનકાર
નથી તારી જામની મને કંઈ દરકાર. ૬૬૦

હીંમત કર તું એકઠી ને બતાવ હુન્નર,
અગર તુંજથી લલચાઉં તો ધીક્કાર મુજપર.
શોધવાને નીકળ્યોછે જે શેર શીકાર,
તે પાછો ફરે કેમ ભુજ્યો આ વાર? ૬૬૪

આગલ મેં દેખાડીતી તારીપર રહેમ,
પણ હવે હું ચુકનાર નથી મારી નેમ.
કરેછ મારી બન્ને લશકરો હસી,
લાચાર છું બોલીને ગીયોછ હું ફસી.” ૬૬૬

હવે ખુનરેજી અહીં શરૂ થાય છે ને,
બન્ને વીરોમાં કોણ આગળ જાયછે ને.
હતા બન્ને સરખા ન એકમેકથી કમ,
ઉભા થઈને બન્ને ને એકમેકના જમ. ૬૭૨

લડે જેમ બન્ને ઘીડો શીકાર કાજ,
લડવા બન્ને તેમ જંગીઓ ઉભા આજ.
પડયા ઢાલોપર ફટકાઓ બેશુમાર,
બન્યા અંતે કામઠાં ને ભાલા લાચાર. ૬૭૬

જેમ કઠીયારો જંગલમાં કાપતો બાય ઝાડ,
 ને કુહાડી તેની ધુબવે જેમ હાડ,
 તેમ રૂસતમ ને સોહરાબની લાગી લડાઈ,
 ખુદા માલુમ તેની શું આવેછ વધાઈ. ૬૮૦

ખરૂં બેતાં કુદરત ત્યાં ખેલતી હતી,
 તે આગમાં ખરે તેલ ભેલતી હતી.
 ફેલાયોતો આકાશપે સીધા અંધકાર,
 વાદલીઓખી ગર્જનાનો કરતી પુકાર. ૬૮૪

પવન બેશુમાર ત્યાં કુકાતો હતો,
 ખુદ દરીયોખી બેઠને સુકાતો હતો.
 શરમભરી હદ સુધી લડતા તેઓ,
 મારતા એકમેકને ને પડતા તેઓ. ૬૮૮

તુટવા લાગી કરકર અવાજ કરતી ઢાલ,
 હાલત બન્નેની ત્યાં દેખાઈ બહુ કંગાલ.
 ઉડ્યો રૂશની કોલાહલનો નાદર શણગાર,
 ગભરાવાને લાગ્યો તે જંગી નામદાર. ૬૯૨

સમજ નહી પડી કે હવે કરવું શું
 ‘આ ખુદલાં ચોગાણમાં મારે મરવું શું’?
 ધડકવાને લાગ્યું તે જંગીનું દેલ,
 ખુદાપામાં લડવું એ નથી કંઈ સહેલ. ૬૯૬

રખસ તેનો ઝટ ભેઘને માલીકનો હાલ,
ખંખાર મારવા લાગ્યો દેખાડીને વહાલ.
કીધા તેને ચોગમ ખુબ શોરો પુકાર,
કરે જેમ ગરજના જંગલ શેર સરદાર. ૭૦૦

વીંધાઈને ગોલીથી થતાં જેઓ ઠાર,
છલંગ મારે લેવાને ખુદનો શીકાર.
થઈ હાલત રખસની ભે તે મીશાલ,
હતો માલીક વહાલો જે લેતો સંભાલ. ૭૦૪

ફેલાયો લશકરોમાં ભારે ગભરાટ,
પણ વચમાં પડવાની ન હતી તાકાટ.
સોહરાબે રૂસતમપર ઉગામી તલવાર,
પણ ઉમીદ તેની અંતે આવી ન પાર. ૭૦૮

ન રૂસતમ હતો એવો જલદી સપડાય,
લીધા તેને બચાવના કચકંઈ ઉપાય.
તુટી તલવાર સોહરાબની જંગમાં એ હાલ,
પણ રૂસતમનો વાંકો ન થયો એક બાલ ૭૧૨

હવે તેની આંખોમાં આવ્યું અનુન,
ને ધસ્યો બસ કરવા એવું કામ જખુન,
કે જેનો મુકાબલો ન દુનીયામાં થાય,
ને દુનીયામાં તે મોટો અપરાધ લેખાય. ૭૧૬

જેથી ઝટ ખુદ ભાલો ને બોલ્યો રૂશતમ
જે સમજતાંજ સોહરાબનો રૂંધાયો દમ.
રહ્યો નહી તેની અન્નયખીનોખી પાર
તે પીછાણી ચુક્યો રૂશતમને આ વાર. ૭૨૦

ફેંકી તેને ધીક્કાર સાથ હાથમાંથી ઢાલ,
પણ આવી ઉભો સામે કમળખત કાલ.
ઉભો જેવો સોહરાબ ઘડી બેઢરકાર,
ઢીધો ભોકી ભાલો રૂશતમે તે વાર. ૭૨૪

ચીરી નાખી જીગર તેનું આરપાર,
ફેંક્યો તેને મેદાનપે લેવા કરાર.
હવે દુર થવા લાગો ઝટ અંધકાર,
ને પવન પણ તંડકાંપે થયો સવાર. ૭૨૮

નીકળ્યો ખુરશીદ ડોકયું તાણીને બહાર,
સઉ બદબખતીનો ત્યાં રહ્યા ભેઠ ચીતાર.
થયો નહી, થશે નહી વખત કોઈનો ચાર,
સમો સઉ ઉપર છે ખરે મુખત્યાર. ૭૩૨

હતી ઉભી બન્ને લશકરોની હાર,
પડેલો ભેઠ સોહરાબને બન્યા ગમખાર.
ખુદ રૂશતમખી બન્યો ઘડીભર બેભાન,
જે ગમખાર બનાવતું શું આપું હું બ્યાન. ૭૩૬

દીવાનાપણામાં તે હસ્યો ચીકાર,
પડેલો જોઈ પગ પાસે માલદાર શીકાર.
ને ઠેકડી કરવા લાગ્યો તેની હદબહાર,
તે મરતા જીવાનને સતાવી અપાર. ૭૪૦

“હવે શેખી કહાં ગઈ તારી નામદાર
કેમ માર્યો કે મેદાન ધરાની સરદાર?
કેમ કોથલામાં લેતો ભરી નહી શીકાર,
ને લઈ જતો અક્રાસીઆળ પાસે આ વાર. ૭૪૮

શું માનતોતો રૂશતમ આવશે તુંજની પાસ,
ને લલચાવશે તું તેને સીક્રતથી ખાસ.
આપી ભેટ સોગાદ ખુબ ખુશામદ કરી,
કે સુલ્લેહ કરે રૂશતમ તુંજ સાથ ફરી! ૭૪૮

તેં ધાર્યું તુંજ હીંમતની તારીફ ખુબ થાય,
ને તુરાની રઈયત તે સમજી મલકાય
પણ હીંમત હતી નહી કે કીંમત અંકાય,
બધી તારી હલકાઈ એ હવે જણાય. ૭૫૨

તેં માન્યું કે કીર્તી તારી જહાન ફેલાય,
ને બુજોર્ગ તુંજ પેદર તે સમજી ખુશ થાય
પણ એ તારો ખોટો પુરવાર થયો ખ્યાલ,
તુંને મારી ગીયોછ એક ધરાની હાલ. ૭૫૬

હવે રાતાં કોહલાં તુંજ કીમ્મત કરશે,
 ને મીઠો તો તું તેમની નઝર ઠડશે.
 દોસ્તો હવે તુજથી છુટડા થશે,
 ને ખુદા પીઢર તુને છોડી જશે.” ૭૬૦

પણ મરતા સોહરાબે દેવાને જવાબ,
 કીધી હીમ્મત એકઠી ને દેખાડ્યું આબ.
 “કહેવું તારું રાસ્ત છે એ ઇરાની શેર,
 ખરેખર તેં કીધો એક જંગી ને જેર. ૭૬૪

પણ અંતેથી તારું તો તુટ્યું ગુમાન,
 જો આપતે નહી જંગ વેળા રૂશતમ નીશાન.
 તો બેફાયદા જતે નહી સોહરાબનો બન,

જે રૂશતમની મોહબતપે કીધો છ કુરબાન. ૭૬૮

જો કરતે નહી જંગ વેળા રૂશતમ પુકાર,
 તો તાકાટ શું તારી તું કાવે તલભાર.

ઉખેડયા છ મેં જીંદગીથી સેંકડો સરદાર,
 તો પરવા શું કરતે હું તારી લગાર. ૭૭૨

પણ તેં મને આપીને પીઢરની યાદ,
 કીધી મારી બાજ તેં અંતે ખરબાદ.

તે પીઢરની યાદમાં મેં ફેંકી છે ઢાલ,
 ને જીંદગીથી બેઠો હું ધોઈ હાથો હાલ, ૭૭૬

હવે તારી ઉપડવા લાગીછ જખાન,
 ને મરતાં ને કરેછ તું ખુશ થઈ અપમાન.
 પણ યાદ રાખજે રૂશતમ જો જાણશે એ વાત,
 ન છોરશે પીછો તારો તે દીન કે રાત. ૭૮૦

ઉમીદ તે મારી લઈ હું દીલમાં જવશ,
 પીઢર મારા બહાલાથી એકલો થવશ.
 હું ઇચ્છુછ કે લઈ જાય તે આવીને લાશ,
 સીજદા કાજે માદર તેહમીનાની પાસ. ૭૮૪

તે જોતાંજ પડેલો પીસર ને મેદાન,
 બખર મીસલે લેશે કુદી તારો જાન.
 છુટું પાડશે તનથી ખીલેલું તુંજ માસ,
 ચાસણી કાજે ઘીડોને અરપી તુંજ લાશ.” ૭૮૮

જે બનવાનું હતું તે બની ગીયું,
 રહી ધર્તી ધરૂજ જોઈ આ શું થયું.
 ન રૂશતમને તે વાતની સહેજ થઈ બખર,
 કે તેનેજ હાથ માર્યો ગયો છે પીસર. ૭૯૨

રોમ ચકલો ચૌટે કરવા લોજન તપાસ,
 નીકળે માળેથી શોધ કરવાને ખાસ.
 ને ચકલીને માળામાં બચ્ચાંની પાસ,
 છુપાવીને જાય છે તે ખેડવાને સાહાસ, ૭૯૬

આવી જ્યાર ચીંચી કરે છે ચોગમ,
 ને મલકાતો મનમાં ખુબ ખેંચે છે દમ.
 તે જાણતો નથી તેની વાડી લુટાઈ,
 કેવી રીતે તેની ઉમેદ ગઈ સુકાઈ. ૮૦૦

તે માળામાં જઈને જુએ છે અંદર,
 ને બચ્ચાંને ભેટવા દોડેછ બેખબર,
 તો નાશીપાસ થઈ કરેછ ખેદયુક્ત પોકાર,
 લુટ્યો કોણે તેનો રે નીર્દોષ સંસાર! ૮૦૪

એજ મીસાલ રૂશતમનીળી હાલત હતી,
 બેશક એ તેની તો ગફલત હતી.
 તે સમજતો માર્યો મેં મોટો શીકાર,
 પણ શીકાર તો હતો ખુદ પીસર નામદાર. ૮૦૮

હજુણુ તે તો સોહરાબનું માનતો તો નહી,
 તે પોતાની ગફલતી જાણતોતો નહી.
 “ન ખોટું જોલ જ્યારે તું પડ્યો મેદાન,
 કે રૂશતમ હતો તારો પીઠર મહેરબાન, ૮૧૨

જે કીનામાં લેશે આવી મારો જાન,
 ને કાયમની દુર કરશે મારી નીશાન.
 રૂશતમને કોઈબી નહી હતો પીસર,
 કે કુઝલ કરે તેની હરરોજ ફીકર.” ૮૧૬

જવાબ દઈને સોહરાળને અંત એ મીશાલ,
 ઉભો બાપ બેઘ્યાન થોડે દુર હાલ.
 પણ સોહરાળે મરતાં ન છોડી જીકર,
 ઉભરો કાઢ્યો દીલનો હવે બેપીકર. ૮૨૦

“કોણ કહેછ કે રૂશતમનો હું નથી પીચર,
 હું તેનોજ ગુમ થયલો છું લખતેજીગર.
 અગર વા બે વાત તેને કાને લઈ જાય,
 તો ખુદાને રોશન કે તેનું શું થાય. ૮૨૪

તે છોરશે નહી મારા ખુનીને જીનહાર,
 પણ તે ખાતર નથી હું બન્યો ગમખાર.
 ભલી મારી માદરનો આવેછ વીચાર,
 કેમ સેહવશે મુજ મોતનો ઘા ભોલી તે નાર. ૮૨૮

તે સમનગાન દેશને સુખવાસી મુકામ,
 ખુબેર્ગ તેના પીદર સાથ કરતી આરામ.
 છે પીદરે માદર મુજ શહેનશાહ દલેર,
 થયાંછ કુર્દ લોકો જેને હાથે જેર. ૮૩૨

હું ફતેહ સાથ ફરવાનો આપીને કોલ,
 નીકળ્યો તો કરવાને પીદરની ખાલ.
 પણ સરજતે અધુરી રાખી મુજ આસ,
 તે જીવતો જેવા બદલ બેશે મુજ લાશ ૮૩૬

વીલાપ તેનો સાંભળશે સારી જહાન,
 કે માર્યો ગયો તેનો પીસર મેદાન.
 એક અન્નપુત્રા સરદારને હાથ જંગ મીઆન,
 ને નાબુદ થઈ રશતમની એલાદ નીશાન. ૮૪૦

ખતમ કરીને દુખી દીલનો ઉદગાર,
 રડવા લાગ્યો સોહરાબ પછી બેશુમાર.
 તે ડચકાં સાથ લેતો તો માદરની યાદ,
 ને જમ સામે બેઠને તે પાડતો બરાડ. ૮૪૪

પણ રશતમને હજુ નહીં આવ્યો વીશ્વાસ,
 નહીં ખાત્રી થઈ તેની સોહરાબ વીધે ખાસ.
 આપી તે બુવાને એંકડો નીશાન,
 પણ બુદો તે બાપ તેને માનતો ગુલબાન. ૮૪૮

તે બાણતો તો તેને તો હતી દુખતર,
 ન હતો કોઈ તેનો સોહરાબ સમ પીસર.
 બુદ તેહમીનાથી આવ્યો હતો પેગામ,
 કે દુખતરની આમદ થઈ તેને સુકામ. ૮૫૨

છુપાવીને બાળકનો એ રીતે ભેદ,
 તે માદરને સહેજળી ન ઉપજ્યો ખેદ.
 પરીણામ લવીષનાથી અંબણ રહી,
 તે પાક દામાન માદર એમ બેધ્યાન રહી. ૮૫૬

તે સમજી જો પીસર હું જાહેર કરશ,
 ને ખબર ખુશીની રૂશતમ પાસ ધરશ,
 તો રૂશતમ તે બાળકને સીપાહ કરશે,
 જે જંગમાં લડતાં નાહક માર્યો જશે. ૮૪૦

તે કુટેલાં ધીસમતનો રૂશતમ પહેલવાન,
 જીગર પથર કરીને ઉભો બેભાન.
 આંખોમાં આંસુના મોતી ચીકાર,
 એકમેકસે ગેલ કરતાં ખરડી રૂખસાર. ૮૬૪

બુવાનીનો હવે તેને આવ્યો ખ્યાલ,
 અરે શું મેં ભલ ધીધી કચડ્યું બાલ!
 હતો એકવાર હુંબી એના સમ જવાન,
 ખરે મેં કીધું તેને ભારે નુકશાન. ૮૬૮

જેમ ટેકડા પર બેસીને નીર્દોષ ભરવાડ,
 વાદળોમાંથી ખુદ મુઠકો આબાદ,
 સુરજના કીરણોમાં પ્રકાશતા જોય,
 ને ઝુંપડીથી અજવાળું દુર જોઈને રોય. ૮૭૨

તેમ રૂસતમને બુવાની આવી અહીં યાદ,
 જે વખતે તે મોજ શોખમાં રહેતોતો શાદ;
 રખશ તેનો જંગલથી ઉંચકાયો જ્યાર,
 તે આવ્યો સમનગાનના શાહની દરબાર. ૮૭૬

ને રૂખ કાળે ભવાં ચઢાવી તઈયાર,
ઉભો લડવા શાહની સાથ કરી તકરાર,
પણ આવ્યો સમનગાનની વાહારે કીરતાર,
ને ખુશી ફેલાવી કુલ શહેર બેઠિનાર. ૮૮૦

મેળવી તેહમીનાને ‘રૂશ’ સાથ આવાર,
બન્ને પાસે લીધો પવીત્ર એકરાર,
કે શાહીના ગાંઠથી તે બેઠું બેઠાય,
સમનગાનમાં ભારે ખુશાલી ફેલાય. ૮૮૪

શાહી બાદ પડ્યો ઝટ રૂસતંમ બહાર
આખી તેહમીનાને ખુદ નીશાન આવાર,
કે બેટાની તેની પર નવાજેશ થાય,
તો નીશાન તે તેની બાબુએ બંધાય. ૮૮૮

કે જેથી તે ફરજંદ રૂસતંમનું ઓળખાય,
ને ગફલતી હંમેશની નાખુદખી થાય.
એ ખાબમાંથી હવે તે થઈને બીહાર,
સોરાબનો ફરી કરવા લાગ્યો વીચાર. ૮૯૨

લીધી તેની સુરતની બારીક તપાસ,
ને મનમાં ઘડીબર મુઝાયો તે ખાસ.
“અગર મારો કોઈબી બે પીસર હોતે,
તો ખચ્ચીત સોરાબની બરોબર હોતે.” ૮૯૬

હવે તેના દુખનો રહ્યો નહી કંઈ પાર,
 ને મેદાનમાં પડેલો તેને લાગ્યાર,
 ડચકાં ખાતો જોઈને બેઠો તેની પાસ,
 ને હીલને ઉભરો કાઢ્યો બની ઉદાસ ૯૦૦

“ઓ સોરાળ તુંજ સુન્દર પેશાનીને જોઈ,
 ખરે મારી બુધ્ધીને બુધ્ધી મેં ખોલી.
 અગર હોતે જો તું રૂસતમનો પીસર.
 તો પ્રલોચી સજતે તે તારો પીઠર; ૯૦૪

પણ લોકોના હાથ પર તું ઠગાયોછ ચાર,
 હતો નહી કોઈ રૂસતમનો પીસર નામદાર.
 હતી તેની દુખતર જે માદરની પાસ,
 રહી પામી તાલીમ અંસારની ખાસ. ૯૦૮

તે જંગ કરવાને હરખીજ શાખીલ નથી,
 તે કોઈ સાથે એ ખ્યાલમાં સામીલ નથી.’
 રૂસતમને સમજતાંજ સોહરાળ દલેર.
 ગુસ્સાથી તપવા લાગ્યો હવે તે શેર. ૯૧૨

રૂસતમના ભાલાનો ઉંડાણ જખમ,
 વેદના વધારતો તેની દમબેદમ.
 શકતી તેની ખમવાની હવે થઈ કમ,
 ઉકળવા લાગ્યું લોહી થઈને ગરમ. ૯૧૬

મુંઠી ભર ઘડીનો તે મહેમાન હતો,
 કુચ કરવાને તઈયાર તેનો જન હતો.
 પણ રૂશતમની ખાત્રી કરવાને લગાર,
 તે જીવવાનો રાખતો તો હવે વીચાર. ૬૨૦

“ નથી બોલતો બુઠું ” દગાખાઝ માન,
 મને તોડી પાડીને કર ના હયરાન.
 ન મરતું માનસ કરે ખોટો એકરાર,
 જવું કેમ કે તેને છે રખની દરબાર. ૬૨૪

હવે બાબુ મારી જે ખાત્રી તું કર,
 નીશાન તે પર રૂશતમની છે ધ્યાન ધર.
 જે આપીતી રૂશતમે માદરને ખાસ,
 કે એળખે તે પીસરને આવે જ્યારે ખાસ” ૬૨૮

સમજ્યા સોહરાબથી એવા લફ્ઝો જ્યાર,
 રૂશની હીલગીરી જણાઈ ખેત્રીનાર.
 તે ધરજવાને લાગ્યો બહાદુર પહેલવાન,
 ને નાશ પામ્યું તાબડતોળ તેનું શુમાન. ૬૩૦

શુઝળ તેના કાળુ ખોટી બેઠાં તે વાર,
 ને છાતીમાં ધ્રજની આવી હદ બહાર.
 હવે તેના ગંગાનો ખોખરો અવાજ,
 સમજી શક્યો સોહરાબ ખરે થઈ નારાજ. ૬૩૬

“અરે કહાં છે દેખાડ તે રૂશતમ નીશાન,
 ને પુરો કર દુખી આ દીલનો અરમાન,
 કે જે જોઈને મારીખી ખાત્રી તો થાય
 કે રૂશતમ પહેલવાનનો તું પીસર ગણાય.” ૯૪૦

તાબડતોબ સોહરાબે બાબુ ધરી
 ને બાપીકી નીશાન ઝટ ખુલ્લી કરી.
 હતી તે એક પક્ષીની નામી નીશાન
 જે અમર થયું છે શાહાનામાની મીઆન. ૯૪૪

જે અલખુરઝ પહાડો પર રહેતું હતું
 ને પોતાની કહાણીઓ કહેતું હતું.
 તેને જાલની પરવરેશ કીધી હતી,
 ખુદ જીંદગીખી તેનીપર દીધી હતી. ૯૪૮

એ જાલ હતો રૂશતમનો પીઠર નામદાર
 જે આકેલકાજેઢ હતો હરેક ખુદ કાર
 રૂશતમને તે પક્ષીપર હતો ખુબ ખ્યાર
 ને તેજ કાજ પસંદ કીધો તેનો ચીતાર. ૯૫૨

નજર ખોલી નીશાન તેને જોઈ જ્યાર,
 રૂશતમખી શરમીંદો થયો હુદબહાર.
 જબાન તેની બંધ થઈ ન ખોલ્યો લગાર,
 ગુંગળાવાને લાગ્યો તેનો દમ આવાર. ૯૫૬

ફેરવી હાથ પ્યારથી તે નીશાન ઉપર
 ને બન્યો તે બેરહેમ હવે બેસબર
 શું રશતમના હાથની તે હતી નીશાન!
 ચા અસલી કોઈ છાપતું તે આપતું જ્યાન ૯૬૦

ઘડી જોઈ તે પહેલવાને પ્યારી નીશાન,
 ને ડોલવા લાગ્યો જાણે ભમરમાં વહાણ.
 ન પડ્યું તેને સુજ શું રસતો તે લે,
 કોણની પાસ જઈને તે દુખની વાત કહે. ૯૬૪

“ઓ દીકરા સોહરાળ ભલ થઈ માફ કર,
 કીધું ખુન મેં તારું બની બેકદર.
 હું ગફલતમાં રહ્યો મને નહીં ખબર,
 કે મુજ સામે ઉભો છે મારો પીસર.” ૯૬૮

વધુ બોલી શક્યો નહીં તે ત્યાં લગાર,
 પણ તમર ખાઈ પડ્યો જમીનપે તે વાર.
 મરવા પહેલાં પડતો જોઈ વહાલો પીદર,
 ધસ્યો તેના બચાવમાં સોહરાળ પીસર. ૯૭૨

વીંટાળ્યા બન્ને હાથો ગરદન આસપાસ,
 ને બકી કીધી વહાલા પીદરને ખાસ.
 “પીદર વહાલા પીદર આ કેવો ગજબ,
 ખેલી હાથ કુદરત ખરે ખેલ અજબ ૯૭૬

પડયો હાથ પીઢરને પીસર મેદાન,
ન કમળખત બાપને રહ્યું તેનું ભાન.
ભરાઈ આવ્યું દીલ જોઈ સોહરાબના દીદાર,
ફરી રડવા લાગ્યો રૂશતમ નામદાર. ૯૮૦

મોઢે માથે છાંટીને મેદાનની ધુલ,
તે પોખવા લાગ્યો વાળો સરપરના કુલ.
પીટ્યું તેને હાથોથી નામી કપાળ,
“અરે જો જગત માંડે પુટ્યું એકબાલ.” ૯૮૪

ખેંચી તેને એક ઝટકે તેજ તલવાર,
ને છાતી ચીરી નાખવા ઉભો તૈયાર.
પણ સાચવી લીધો સમો સોહરાબે ઝટ,
ને મરતું બચાવ્યું સરોવર સમ કદ. ૯૮૮

“પીઢર કહાં તું મોત માટે બાંધ કમર,
મને તારો વીલાપ જોઈ આવે તમર.
તને દોષ હું કેમ દેઉં જ્યાં આવી અજલ,
ચલણ કોણનું છે જ્યાં ખુદાનો અમલ? ૯૯૨

હુમેશાં મોત ખુદાના વીન આવતું નથી,
આગળથી કંઈ પેગામ તે લાવતું નથી.
હુશે મારી સરજતમાં મરવું તુજ હાથ,
ને કાયમને માટે બસ છોરવી તુજ સાથ, ૯૯૬

તે સરજતના પુરા કીધા છે મેં લેખ,
ખરે મારા તકદીરપે પડી છે મેખ.
જેવી જોઈ મેં સુરત તારી પહેલીવાર,
મને લાગ્યું તુંજ છે મુજ પીઠર નામદાર. ૧૦૦૦

પણ કીસમતે અંતે ન પીછો છોર્યો,
બેટા બાપનો સંબંધ ખરે તોડીયો.
ઉમીદ દીલની દીલમાંજ અંતે રહી ગઈ,
કથની તે વખતની ખરે કહી ગઈ. ૧૦૦૪

પણ બેફાયદા છે હવે કરવો વીલાપ,
શુકર તારા લાખો રબ મળ્યો હું બાપ.
ગળે લે લગાડી સમો વહી જશે,
પીસર તારો સોહરાબ તુંજથી દુર થશે. ૧૦૦૮

આવ્યે વીજડી પેરે હું કરવાને જંગ,
ગુજર પામીશ જહાનથી છોરી તારી સંગ.
ભલે કર તું લાખો અરજ રબ દરબાર,
ન જીંદગી ફરી આપશે પરવરદીગાર ૧૦૧૨

કીધી તેણે અજમાયશ આપી અવતાર
ભજવી ભાગ મારો જવશ બહેશત દાર.
હવે શાંત થા મારા બહાલા પીઠર
અશોપર ન પાડ આંસુ ધીરજ તું ધર.” ૧૦૧૬

પણ સોહરાબનું ખુંચવાવા લાગ્યું અહીં જોર,
જે જોતાંજ રૂશતમે કીધો શોરખકોર.
રખશ તેનો બહાલો ગભરાઈ આવ્યો પાસ,
ને ડોકું ઉંચું કરી ઉભો ત્યાં ખાસ. ૧૦૨૦

તે રૂશતમના રડવાનો સમજી ભરમ,
મોઢથી કાઢવા લાગ્યો ખુબ પ્રીણુ ગરમ.
પણ રૂશતમે છાતી સાથ ચાંપીને સર,
વરસાવાને લાગ્યો થપકો તે ઉપર ૧૬૨૪

“રખસ બહાલા રૂખ કીધી ગભીર તેં ભુલ,
ઉભી કીધી સંકટમાં નાહક તેં સુખ.
અગરજો મને તું ન લાગ્યો હોતે,
તો બહાલો પીસર હું કદી નહીં ખોહતે. ૧૦૨૮

મેદાનમાં મારે હાથ થયો છે તે ઠાર,
અરે કેમ ન પડ્યો તુંજ પયર ઉપર ભાર?
અગર તારા પગો કપડળી જતે,
જીગરથી તે સમજી હું ખુશી થતે; ૧૦૩૨

પણ પીસર ગુમાવવાનું ભારી છે દુખ,
ખરે મારે હાથે મેં લુટાવ્યુંછ સુખ”
પીછાણી સોહરાબે તે રૂખને આ વાર,
રમાડ્યો ખુબ હેત સાથ રડી બેશુમાર. ૧૦૩૬

“મને મારી માદરે આપીતી યાદ,
કે પીદરની સફર તું કરતો આબાદ.
આપી પીઠ તારી તું ઉડતો પવન,
શું જંગલ શું ઝાડો કુદાવતો કંઈ વન. ૧૦૪૦

ન મુકાબલો તારો કોઈ કરતું લગાર,
વગર પાંખે ઉડતોતો તું નામદાર.
ઉમીદ મેં તો બાંધીતી ભેટવાને કાજ,
નસીબ મારાં મળ્યો તું પીદર સાથ આજ. ૧૦૪૪

કુદાવ્યાછ તે રેતીના મોટા મેદાન,
ફેરવ્યોછ તે રૂશમતને યોગમ સીસતાન.
મુરબ્બી મુજ બલે થોડી તારી પીઠ,
નથી તું રહ્યો તેથી હરગીઝ અનદીઠ. ૧૦૪૮

પોષણ તારું તેનેથી થયુંછ હમેશ,
ન કોઈ વાતે દુખ તુને દીધું છે લેશ.
ઓ અફસોસ કે મળવા વગર બઠેંછ બલ,
જે બેઠો છે સીસતાનને મકાને હાલ. ૧૦૫૨

નથી ભીજવી હેલમુન્ડના પાણીથી ખ્યાસ,
નથી જોયાં ઝીરરાહનાં સરોવર ખાસ.
ગુઝારીછ મેં છંદગી દુશમનોની સાથ,
ને તેઓને કાજેજ મેં ભીડીતી બાથ. ૧૦૫૬

અક્રાસીયાબના મુઢકો મેં કીધાછ આબાદ,
તુરાનીઓ હતા હમેશ મુજથી શાદ.
જે એમુ દરીયાપે હું હતો કુરબાન,
અફસોસ તેને કીનારેજ છોડું છું પ્રાણ.” ૧૦૬૦

હવે ઝટ રૂશતમનું ભરાઈ આવ્યું દીલ,
ને ખુલ્લું તે કરવા ન કીધી કંઈ દીલ.
“અરે મોજા નદીનાં આવ્યાં નહી પાસ,
ને કીધો રૂશતમનો તમે કાંય નહી નાશ, ૧૦૬૪

કે દીકરો મારો તેથી બચી જતે,
ને એલાદ મારીબી સજીવન રહેતે.”
વીલાપ બન્નેનાનો હતો ત્યાં નહી પાર,
બન્ને કાઢતા એકમેકસે હેતનો ઉદગાર. ૧૦૬૮

“પીઢર કહાં તું મરવાને તૈયાર થયોછ,
ગુઝરવા આ જહાનથી ઉમેદવાર થયોછ.
હજી તારે કરવાં છે ઘણાંએક કામ,
ને ઇરાની ઇતીહાસમાં રાખવુંછ નામ. ૧૦૭૨

હું તો જાઉંછ જીવાન, લઈ ઉમીદ મારી સાથ,
હવે સાહાસ ખેડવાનું છે તારે હાથ.
ફેલાવ તારી કીર્તી તું ચોમેર જહાન,
કે ખુશી થાય સમજીને જલ મહેરબાન. ૧૦૭૬

હું તો ત્યાંબી સમજીને શાદજ થવશ,
જવશ તો દોઆ તુને દઈનેજ જવશ.
હવે મારી અર્જ છે પીદર એજ કે ખાસ,
કરે નહી તું તુરાની લશકરનો નાશ. ૧૦૮૦

રહ્યાછ તેઓ હમેશ વફાદાર મને,
નથી નાફરમાન પણ તાબેદાર મને.
નથી કીધું તેઓએ તુને તુકશાન,
હું ઈચ્છું ન પુગાડે તેઓને હાન. ૧૦૮૪

હતો તેમનો મારામાં અણુટ વીશ્વાસ,
મને પડતો જોઈ તેઓ બન્યાછ ઉડાસ.
જવા દેજે તેમને તેઓને મુકામ,
અગર બહાલું હોય તુને સોહરાબનું નામ. ૧૦૮૮

હવે મને અહીંથી તું લઈ જા સીસતાન,
કે મળું જઈ માદર તેહમી મહેરબાન.
બનાવ મારે કાજે એક બીસ્તર નરમ,
કે સર્વ રહે જાણી ભુલનો ભરમ. ૧૦૯૨

મને મરતો જોઈને મુરખી મુજ જાલ,
મુકી દે નહી જાન તેની લેજે સંભાળ.
બનાવજે મુજ મુલકમાં મારી કબર,
કે શાંતીમાં ત્યાં જઈ કરું હું સબર. ૧૦૯૬

ખાંધી ત્યાં કબરપર એક ઉંચો મીનાર,
કોતરજે તે પર લેખો ફરતા ચીકાર;
‘કે રૂશતમનો ખેટો સોહરાબ નામદાર,
થયો ગફલતીમાં પીઢર હાથ ઠાર. ૧૧૦૦

કરેછ તે મીનાર નીચે જુઓ આરામ,
કરો તેના રૂહને સીજદા કાજ સલામ.’
મીશાબ એમ તું જાળવજે મારી બસ યાદ,
કે સમજી રૂહ માફાળી હરદમ રહે શદ.” ૧૧૦૪

સમજીને પીસરનો ગમખાર ઉઢગાર,
ઉભો દેવા દીલાસો રૂશતમ નામદાર.
“પીસર મારા બહાલા તું રહે બેશીકર,
ઉમીદ તારી આવશે તુજ પીઢરથી બર. ૧૧૦૮

હવે મારા તંબુઓ તારાજ કરશ,
રહી દુર હું લશકરથી નારાજ ફરશ.
જવશ લઈ તુને પીસર બહાલા સીસતાન,
સુવાડીને ખીસતર લાવશ બર અરમાન. ૧૧૧૨

પીઢર મારા જલ સાથ હું રડતો રહેવશ,
ન કુદરત સીવા કોઈને કહાણી કહેવશ.
ખરે તારાં મોતનો નહી વીસરાશે ગમ,
જીવશ તાંહ સુધી હું ધીકકારશ તુજ જમ. ૧૧૧૬

બનાવીને સીસતાન મારે હાથે કબર,
પોઢાડશ તુને પીસર રાખ તું સખર.
કબરપે હું બાંધશ એક સુંદર મીનાર,
ને કોતરશ હું લેખો તેપે બેકીનાર, ૧૧૨૦

કે વીસરાય નહી સોહરાબ કના થાય કુલ જહાન,
અમર રહે બેટા બાપ તાણું દાસ્તાન.
ન તારાં લશકરને હું હયરાન કરશ,
પણ ગમગીન થઈ ત્યાંથી હું પાછો ફરશ. ૧૧૨૪

બે કાયદા છે મારે લેવો કોઈનો જાન,
કીધી મારી દુનીયા મેં હાથે વેરાન.
અગર આપે જીંદગી તુંજ ભીખમાં કીરતાર,
તો કુરબાન કરું દુનીયા તેપે આ વાર. ૧૧૨૮

અરે કેમ નહી ભુલમાં હું થયો બસ કાર,
કે જેથી બચી જતે પીસર નામદાર.
ભલે રડતે જાલ મારી બાંધી કબર,
ને તુને લઈ પાસામાં કરતે સખર. ૧૧૩૨

જીત્યા કંઈક મુઢકો કમાવીને નામ,
હવે જોવા માગતોતો કીસ્સો તમામ,
પણ તકદીરે તોડી સેવટ મુજ મમત,
કીધી તારી જીંદગી સાથ નાહક રમત. ૧૧૩૬

જીવશ તાંડ સુધી તારો કરશ વીલાપ,
ભોગવશ મારા કીસમતના ખુરા એ શ્રાપ.
ન તે કાજે કોઈને હું બદનામ કરશ,
વાળ્યું જે મેં હાથે તેજ હાથે ભરશ” ૧૧૪૦

હવે અંત સોહરાબે નઝદીક જોઇ આમ,
કીધી બહાલા પીદરને છેદલી સલામ.
“ખુજોર્ગ મારા પીદર ન રહે બેસબર,
ભરોસો તું રાખ પાક પરવર ઉપર. ૧૧૪૪

હજીજી તારે કરવી છે લાંબી સફર,
જેમાં તુને મળશે આખેરી ઝફર.
હજી તુને આબાન તરી જવુંછ પાર,
સાથે લઇ કયખુશરને નામી સરદાર. ૧૧૪૮

બાંધી ત્યાં કીનારપર માલીકની કબર,
જ્યારે ફરશે હસ્તો તું રાખી સબર,
પીછો છોરશે જંગ તે ઘડીથી ખરે,
કે આરામમાં જાંઘળી તું ખતમ કરે.” ૧૧૫૨

બોલી એટલું પીદરને કોટી કીધી.
ને છેવટને માટે બસ બકી લીધી.
વધુ એક ઘડીને ખતમ થયો ખેલ,
ઉડ્યો લઈને બાન જમ કરતો ખુબ ગેલ. ૧૧૫૬

રહ્યો બાપ તવળતો તરફડતો મેદાન,
હમેશગીની શાંતીમાં પોઢ્યો પહેલવાન,

+ + + +

નથી હાથ તારે સમજ ઈનસાન,
દેવો ખાકી ખોખાંને કીમતી એક જાન. ૧૧૬૦

રહ્યો જેને હાડ માસ ને લોહીનો સામાન,
પ્રીશઝગર તે છે માલીકે હરદુ જહાન.
કરો તેની સ્તુતી તમ હરદમ હમેશ,
ન બંદગીથી ખસ્તો ઓ બંદા તું લેશ. ૧૧૬૪

ચલણુ છે બદીનું નેકી પર જહાન,
ફાવેછ તે ઘડી ભર ખેડી સાહસ માહાન.
પણુ ઉતરે જે ઈનસાન કસોટીથી પાર,
ફતેહ તેની પીઠ પર કરે છે સવાર. ૧૧૬૮

ખતમ હું કહું નામી દાસ્તાન ત્યાર,
દોઆ એજ ગુઝારીને રબની દરબાર.
આજેખી જો શખ્શ કોઈ ઝખાન તે ધરે,
સવાબનો હુબેરો તે હાંસીલ કરે. ૧૧૭૨

અને ત્યારે વાંચક

હવે છેવટની એજ બંદગી કે,

લઈ રંજ લખીને લીટીઓ હજાર
ઉપર એકસો બોંતેરનો રાખીને ભાર.
અગર જો એ લેખની કદર આજ થાય,
ને હરેક ઘર હોંશથી આ કેતાળ વંચાય.
સફળ મારી જેહમત હું માની લેવશ,
શુકર તે સાહેબના હું લાખો કહેવશ.
નથી શાહનામાનો મેં લીધો આધાર,
પણ ગુંઠણીમાં જોશે તું મારા વીચાર.
ભુલો કાજે ચાહું છું હું દરગુજર.
સદા રાખજો શ્રીદેવીપે રહેમની નજર.

ફીરોઝગર.

ARIEA PRINTING PRESS
MADH STREET, FORT,
BOMBAY.

